

Nekrologi

ZYGMUNT WYGOCKI (1911 - 1995)

Dnia 7 kwietnia 1995 r. w USA zmarł Zygmunt Wygocki, historyk i działacz polonijny. Urodzony na kilka lat przed I wojną światową należał do pokolenia, które pracę zawodową rozpoczynało w okresie międzywojennym. Jego zawikłane losy odzwierciedlają w jakiś sposób dwudziestowieczną historię Europy Środkowej, są jak każda biografia czymś jednostkowym i niepowtarzalnym, ale zarazem typowym dla pewnego czasu i miejsca. On sam w wywiadzie dla „Magazynu Polskiego w Ameryce” z czerwca 1994 r. powiedział: „Przedstawiam się zwykle tak: Poznańczyk ze Lwowa, urodzony we francuskiej strefie niemieckiego Berlina, mieszkający w Stanach Zjednoczonych, a przy tym zawsze Polak”.

Zygmunt Wygocki urodził się w dniu 21 kwietnia 1911 r. w Berlinie. W 1919 r. powrócił wraz z rodzicami do Polski. Szkołę podstawową, gimnazjum i studia ukończył w Poznaniu. Studiował historię i pedagogikę. Jeszcze podczas studiów związał się z Referatem Historii Dowództwa Okręgu Korpusu VII w Poznaniu. Rozbudzone wówczas zainteresowanie powstaniem wielkopolskim towarzyszyło mu przez całe życie. Wygocki uporządkował Archiwum Referatu Historii DOK VII, uczestniczył w opracowaniu *Listy strat powstania wielkopolskiego*, sporządził kartotekę oddziałów powstańczych, napisał zarys organizacji jednostek bojowych frontu zachodniego powstania. Jako pierwszy wprowadził do *Polskiego słownika biograficznego*, wydawanego przez Akademię Umiejętności biogramy powstańców wielkopolskich. Jednocześnie pracował nad własną książką, poświęconą również losom powstania wielkopolskiego. Była to praca oryginalna, oparta na materiałach źródłowych, dokumentach zgromadzonych w Archiwum Referatu Historii DOK VII, a także na relacjach i wspomnieniach uczestników wydarzeń. Ukończona w 1939 r. miała być rozprawą doktorską. Nad dokończeniem tej pracy Wygocki pracował już we Lwowie, gdzie był w latach 1938/1939 wychowawcą w Korpusie Kadetów. Niestety wybuch wojny pokrzyżował jego plany. Nie zdążył ani opublikować pracy, ani też jej obronić. Co więcej, maszynopis zniszczono w obawie, że mógłby stać się dla wkraczających właśnie do Polski Niemców podstawą do represjonowania wymienionych w książce osób.

Również wojenne losy Wygockiego były typowe dla wielu przedstawicieli jego pokolenia: uczestniczył w kampanii wrześniowej, wzięty do niewoli przeżył pięć i pół roku w obozie jenieckim w Murnau, w Górnej Bawarii. Po wojnie pracował w szkolnictwie polskim na terenie Niemiec, jako nauczyciel i administrator. Przez trzy lata był dyrektorem największego i najbardziej znanego Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego w Lippstadt (Westfalia), a później w Rheden (Dolna Saksonia). W 1950 r. wyjechał na stałe do USA. Tam pracował jako robotnik w zakładach przemysłu chemicznego. Po przejściu na emeryturę zajął się działalnością społeczną w organizacjach polonijnych. Działał w Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie i w Polskim Związku Ziem Zachodnich w Ameryce (którego był współzałożycielem). W 1972 r. otrzymał dyplom uznania Kongresu Polonii Amerykańskiej i Zrzeszenia Nauczycieli Polskich w Ameryce „za pracę na terenie Polonii amerykańskiej na polu krzewienia nauki języka polskiego i wiedzy o Polsce”.

Jednocześnie Wygocki powrócił do pracy naukowej. Wykładał historię, pisał artykuły historyczne. Jego wielką pasją pozostały dzieje powstania wielkopolskiego. Postanowił odtworzyć zniszczoną w 1939 r. książkę. Udało mu się to dzięki pomocy rodziny, która przesłała do Stanów Zjednoczonych zachowane fragmenty maszynopisu. Z opóźnieniem prawie czterdziestoletnim uzyskał za nią doktorat z dziedziny filozofii. Wydanie w Polsce pracy o powstaniu wielkopolskim w Gnieźnie i powiecie gnieźnieńskim zacieśniło jego więzy z ojczyzną (*Gniezno i powiat w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919 r.* Instytut Zachodni, Poznań 1988), stało się też pretekstem do przyjazdów i zyskało Wygockiemu szacunek nie tylko wśród badaczy powstania wielkopolskiego. Stał się osobą popularną i chętnie widzianą zwłaszcza w Gnieźnie, którego władze przyznały mu honorową odznakę „Za zasługi dla miasta Gniezna”.

Wraz z odejściem Zygmunta Wygockiego utraciliśmy nie tylko świetnego znawcę powstania wielkopolskiego i wielkiego patriotę, ale także ciekawego, niebanalnego człowieka, potrafiącego realizować wyznaczone sobie cele wbrew wszelkim przeciwnościom.

Maria Tomczak

JAN WĄSICKI (1921-1995)

Dnia 10 kwietnia 1995 r. zmarł w Poznaniu po długiej chorobie emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza dr Jan Wąsicki, ceniony historyk państwa i prawa, doktor *honoris causa* Uniwersytetu im. Marcina Lutra w Halle, znany działacz polityczny i społeczny, zasłużony organizator życia naukowego, członek honorowy Instytutu Zachodniego.

Jan Wąsicki urodził się 17 czerwca 1921 r. w Pruszkowie. Do gimnazjum uczęszczał we Włocławku, tam też po zakończeniu wojny uzyskał maturę. W czasie okupacji został aresztowany, osadzony najpierw w obozie w Stutthofie, a potem wywieziony na roboty przymusowe do Zagłębia Ruhry, gdzie spędził dwa lata.

Studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego rozpoczął w 1945 r. i odtąd związany pozostawał z tą Uczelnią przez całe życie, przechodząc kolejno wszystkie szczeble uniwersyteckiej kariery. Już na ostatnich latach studiów otrzymał – w 1947 r. – stanowisko asystenta wolontariusza, a od 1949 r. starszego asystenta przy Katedrze Ustroju i Dawnego Prawa Polskiego. Jego mistrzami i opiekunami byli prof. dr Zygmunt Wojciechowski oraz prof. dr Zdzisław Kaczmarczyk, pod kierunkiem którego przygotował pracę doktorską. Stopień naukowy doktora uzyskał w 1950 r., a w trzy lata później został adiunktem. W 1954 r. otrzymał etat docenta. W 1960 r. otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w siedem lat potem profesora zwyczajnego. Najwyższy tytuł naukowy uzyskał zaledwie w kilkanaście lat od ukończenia studiów. Szybką karierę zawdzięczał wielkiej pracowitości i pasji badawczej oraz społecznej i politycznej aktywności.

Dorobek naukowy Profesora Jana Wąsickiego jest znaczący. Składa się nań około 200 publikacji, w tym 13 monografii, 3 wydawnictwa źródłowe, liczne artykuły i recenzje, współautorstwo podręczników akademickich oraz redakcja wielu prac zbiorowych. Ponieważ omówienie całości dorobku jest w tym miejscu niemożliwe, należy wskazać na najpoważniejsze osiągnięcia Profesora. W obszarze jego naukowych zainteresowań znajdowało się wiele nurtów badawczych, związanych z nowożytną historią państwa, spośród których szczególnie trzy wydają się ważne.

Pierwsza płaszczyzna naukowych dociekań Profesora wiązała się ze schyłkowym okresem dziejów Rzeczypospolitej szlacheckiej. Badania te oparte na materiałach źródłowych zaowocowały kilkoma artykułami oraz dwiema monografiami. Pierwszą była opublikowana, pod nieco zmienionym tytułem, praca doktorska *Konfederacja Targowicka i ostatni sejm szlacheckiej Rzeczypospolitej z roku 1773* (1952), drugą *Powstanie kościuszkowskie w Wielkopolsce* (1957). Prace